dine cuperet acquiescere: Datememque revocavit, simulans, se quiddam in colloquio esse obli-
4 tum. Interim telum, quod latebat, [17] protulit: [18] nudatumque vagina veste texit, ac Datami venienti ait: digredientem se animadvertisse, locum quendam, qui erat [19] in conspectu, ad castra po-
5 nenda esse idoneum. quem cum digito monstraret, & ille conspiceret, [20] aversum ferro transfixit: priusque quam quisquam posset succurrere, interfecit. Ita vir, qui multos consilio, [21] neminem perfidia ceperat, [22] simulata [23] captus est amicitia.

XV.

EPAMINONDAS.

ARGVMENTVM.

1 *In Epaminondae historia nihil consuetudinis Graecae praetermittendum.* 2. *puer. musicen discit & philoso-*

---

acquiescere) Iungitur *quiescendi* verbum cum A vel *Ex.* Cic. pro Mil. c. 25. *urbs ab armis conquietura.* Pro Balbo c. 1. *a continuis bellis & victoriis conquievit.* Idem Attico 1, 5. *ex omnibus molestiis & laboribus uno illo in loco conquiescimus.* C. 17 *protulit*) ex terra eruit. 18 *nudatum vagina*) evaginatum, districtum. 19 *in conspectu*) ante oculos conspiciendus. 20 *aversum*) stantem aversо corpore. 21 *neminem perfidia ceperat*) Sed perfide factum, cum fabris, quos simulato foedere a Sinopensibus acceperat, & contra ipsorum urbem usus est. *Polyaenus lib. VII. 21. n. 2. C.* 22 *simulata amicitia*) Ovid. de Arte 1, 585. *Tuta frequensque via est per amici fallere nomen.* conf. de Dione 10, 8; de Eumene 18, 11, 5. Tac. H. 1, 2, 6. *quibus deerat inimicus, per amicos oppressi.* 23 *captus est*) deceptus, interfectus est.

phiam:

phiam: ephebus palaestrae operam dat. 3. Animi in eo virtutes multae, praesertim studium audiendi; paupertatis patientia, in amicos liberalitas. 4. Abstinentia eius frustra Persico legato tentata. 5. Eloquentia arguta contra Meneclidem. 6. & contra Callistratum Atheniensem: maxime contra Spartanos. 7. Ferre & oblivisci iniurias doctus, plebiscitis obtemperat, nisi aliud communis salus postulet. 8. ob id accusatus poenam subiturus erat, si vera mortis caussa scriberetur. 9 Imperator ad Mantineam invictus moritur. 10. Coelibatus criminationem acute diluit: abhorret a civili victoria. Cum hoc Thebarum gloria orta fuit: cum hoc intercidit.

Epaminondas, [1] Polymni filius, Thebanus. De I.
hoc, priusquam scribamus, haec [2] praecipienda videntur lectoribus, ne [3] *alienos mores ad suos referant*; neve ea, quae ipsis leviora sunt, pari modo apud ceteros [4] fuisse arbitrentur. Scimus 2
enim, [5] musicen nostris moribus [6] abesse [7] a principis persona; [8] saltare vero etiam in vitiis poni. quæ

Cap. I. 1 *Polymni*) Polymnidis, terminatione Graeca apud Aelian. 2, 9. 2 *praecipienda*) *docenda*, rationibus explananda, quo differt ab *imperandi* verbo. C. Haec eadem iam praemonuerat autor in praefatione. 3 *ad suos referant*) ex suis patriis moribus extraneos metiantur. 4 *fuisse*) sc. levia. 5 *musicen nostris moribus*) antiquis Romanorum temporibus, non posterioribus. Macrob. Saturn. 2, 10. *Catoni etiam cantare non serii hominis videtur*. C. conf. *de* Nerone Suet. c. 20: & Tac. A. 4, 14, 1. 6 *abesse a principis pers.*) non decere principem. 7 *a principis persona*) i. e. a principe, qui dignitate sua alios anteit. 8 *saltare in vitiis poni*) i. e. saltationem vitiosam haberi. Cic. pro Muraena c. 6. *Nemo fere saltat sobrius, nisi forte insanit: neque in solitudine, neque in convivio moderato atque ho-*

omnia [9] apud Graecos & grata, & laude digna du-
3 cuntur. Cum autem [10] exprimere imaginem con-
suetudinis atque vitae velimus Epaminondae, ni-
hil videmur debere praetermittere, quod pertineat
4 ad eam [11] declarandam. [12] Quare dicemus *primo de genere eius, deinde quibus disciplinis & a quibus sit eruditus: tum de moribus, ingeniique facultatibus; & si qua alia* [13] *digna memoria erunt: postremo de rebus gestis, quae a plurimis* [14] *omnium anteponuntur virtutibus.*

---

nesto. Proinde *maledictum* vocat *ex trivio arreptum, aut ex scurrarum aliquo convitio,* cum Cato Muraenam *saltatorem* appellavit. C. Neque tamen omnis saltatio indecora fuit. v. Quintil. 2, 18; Plin. 6, 8. 9 *apud Graecos & grata & laude digna*) Cic. Tusc. 1, 2. *Summam eruditionem Graeci sitam consebant in nervorum vocumque cantibus. Igitur & Epaminondas, princeps, meo iudicio, Graeciae, fidibus praeclare cecinisse dicitur; Themistoclesque aliquot ante annos, cum in epulis recusaret lyram, habitus est indoctior.* C. Adde de Socrate Q[illegible]il. 1, 13. & Meursii lib. de Orchestra Graecorum. 10 *exprimere imaginem*) *nach dem leben ein bild vorstellen.* Cicero perlimili fere modo pro Rosc. Am. c. 16. *Haec conficta arbitror a poetis esse, ut efficitos nostros mores in alienis personis, expressamque imaginem nostrae vitae quotidianae videremus.* C. 11 *declarandam*) illustrandam, describendam. 12 *quare dicemus &c.*) ostenditur ordo tam accuratior, quia maior ceteris Epaminondas. 13 *digna memoria*) e. g. illustria eius dicta. 14 *omnium virt.*) sc. imperatorum Graeciae. Epaminondas praefertur illis. Hinc Cicero Tusc. 1, 2. vocat *principem Graeciae;* & de Orat. 3, 34. *Summum virum unum omnis Graeciae.*

Natus

Natus igitur patre, quo diximus, [1] honesto gene- II.
re, pauper iam a [2] maioribus relictus. [3] Eruditus autem sic, ut nemo Thebanus [4] magis. nam & [5] citharizare, & cantare ad chordarum sonum doctus est a [6] Dionysio: qui non minore fuit in musicis gloria, quam [7] Damon, aut Lamprus, quorum, [8] pervulgata sunt nomina: carmina cantare tibiis ab [9] Olympiodoro, saltare a [10] Calliphrone. At 2
philosophiae praeceptorem habuit [11] Lysim [12] Tarentinum, [13] Pythagoreum: cui quidem sic fuit [14] deditus, ut adolescens [15] tristem & severum se-

---

Cap. II. 1 *honesto*) ex honesto, non autem nobili; Aelianus Var. Hist. 12, 43. Ἐπαμινώνδας πατρὸς ἦν ἀφανῆς. C. 2 *maioribus*) sc. itidem pauperibus. 3 *eruditus*) sc. variis disciplinis & artibus. v. Iustin. 6, 8, 9. 4 *magis*) sc. eruditus fuerit. 5 *citharizare*) κιθαρίζειν, citharam tangere, pulsare. 6 *Dionysio*) Hunc Thebanum Dionysium cum Pindaro & Lampro, poetis lyricis, coniungit Plutarchus de Musica p. 1142. C. 7 *Damon aut Lamprus*) Damonem Plato laudat Lib. 4. de Rep. f. 405; Lamprum Plutarchus c. l. & Athenaeus 2, 6. C. 8 *pervulgata*) vulgo nota. 9 *ab Olympiodoro*) sc. doctus est. Idem Athenaeus 4. extremo Olympiodorum & Orthagoram Epaminondae in hac arte praeceptores fuisse, ex Aristoxeno refert. C. 10 *Calliphrone*) De hoc nihil se legisse Lambinus meminit. C. 11 *Lysim*) Hunc plures laudant tamquam Epaminondae in Pythagorea Philosophia praeceptorem. Tullius Offic. 1, 44; Aelianus Var. Hist. 3, 17: Diodorus in Excerpt. Valef. p. 246; Diogenes Laert. in Pythagora post principium. C. 12 *Tarentinum*) Tarentum Apuliae urbs. v. Tab. IV. 13 *Pythagoreum*) Pythagorae Philosophi dogmatibus addictum. 14 *deditus*) scil. studio singulari & amore. 15 *tristem*)

nem, omnibus [16] aequalibus ſuis [17] in familiaritate antepoſuerit; neque prius eum a ſe dimiſerit, quam [18] doctrinis [19] tanto anteceſſit condiſcipulos, ut facile intelligi poſſet, pari modo ſuperatu-
3 rum omnes in ceteris artibus. Atque haec [20] ad noſtram conſuetudinem ſunt levia, & potius contemnenda: at in Graecia [21] utique olim magnæ
4 laudi erant. Poſtquam [22] ephebus factus eſt, & [23] palaeſtrae [24] dare operam coepit: [25] non tam magnitudini virium ſervivit, quam [26] velocitati.

---

auſterum, moroſum. *Triſtis* dicitur, qui ſeveritate excedit; hinc cum *Severo* coniungitur. conf. Plin. epiſt. 1, 10; Tac. H. 1, 14, 4; Cic. de cl. orat. c. 30; Capitol. in Maximo c. 6. 16 *aequalibus*) qui eiusdem cum ipſo erant aetatis. 17 *familiaritate*) converſatione, conſuetudine. 18 *doctrinis*) in iſtis omnibus ita eruditus fuit Epaminondas, ut in claris philoſophis nomen & locum habuerit. Aelianus ſane 7, 14. Var. H. in philoſophis numerat, qui militiae una rectores fuerint. C. 19 *tanto anteceſſit*) adeo ſuperavit. 20 *ad noſtram conſuetudinem*) i. e. noſtris moribus, ſi conferas cum Romana conſuetudine. conf. praef. 11, 5. 21 *utique magni laudi erant*) omnino laudem merebantur. 22 *ephebus*) Apud Graecos ita vocantur adoleſcentes poſt annum 14. Vocabulum Graecum eſt, ἔφηβος, quod derivatur ex ἐπὶ & ἥβη *pubes* q. d. *qui annos pubertatis ingreſſus eſt.* 23 *palaeſtrae*) corporis exercitationi in gymnaſiis, quod ludicrum ſtudium erat, non ſerium, ideoque caſtris palaeſtra opponitur c. 5. n. 4. C. 24 *dare operam*) non ſecus ac omnis iuventus Graeca maxime gymnicis decertabat exercitiis, qualia deſcribit Virgil. Aen. 5, 66 ſeq. 25 *non magnitudini virium ſervivit*) non ſtuduit, ut corporis vires corroboraret, ut robuſtior exiſteret. 26 *velocitai*) agilitati, ut celerior & agilior eſſet.

27 illam

27 illam enim ad athletarum usum; hanc 28 ad 5
belli existimabat utilitatem pertinere. Itaque
exercebatur plurimum currendo & luctando, ad
eum finem, 29 quoad stans complecti posset, atque
contendere. 30 In armis plurimum studii con-
sumebat.

Ad hanc corporis 1 firmitatem plura etiam ani- III.
mi bona accesserant. erat enim 2 modestus, pru-
dens, 3 gravis, temporibus sapienter utens, peritus
4 belli, fortis manu, 5 animo maximo: *adeo veritatis diligens*, 6 *ut ne ioco quidem mentiretur*. Idem 2
7 continens, clemens, 8 patiensque admirandum

---

27 *illam*) sc. magnitudinem virium. 28 *ad belli utilitatem pertinere*) prodesse in bellicis actionibus, in pugna cum hostibus. 29 *quoad stans complecti posset*) Scioppius & Freinsh. *quo adstans* divisa vocula: Gronovius epist. ad Boeclerum *quoad* coniungendum censet cum plurimis libris, ut non indecens luctatio *voluntaria*, sed *erecta* tantummodo intelligatur. C.. Sensus autem est, Epaminondam eo usque luctatum esse, donec in pedibus firmiter consistens adversarium colluctantem medium complecti cumque illo contendere potuerat. 30 *in armis*) sc. exercendis & tractandis.

Cap. III. 1 *firmitatem*) luctando & exercendo partam. 2 *modestus*) nam *modestia neque summis mortalium spernenda*, Tac. Annal. 15, 2, 4. conf. Iustin. 6, 8, 7 & 8. 3 *gravis*) rerum seriarum & autoritatis amans. 4 *belli*) rei militaris, scientiae bellicae. 5 *animo maximo*) scilicet existens, i. e. magnanimus. 6 *ut ne ioco quidem mentiretur*) Odisse mendacium philosophiae praecepta instillaverant. v. Aelian. 3, 23. Simile de Ptolemaeo Arrianus, de Iuliano Mamertinus, de Philopaemene Polybius, de Attico Nepos. 7 *continens*) a cupiditate improba se abstrahens. 8 *patiens*)

in modum: non ſolum populi, ſed etiam amicorum ferens iniurias: inprimisque [9] commiſſa celans; quod interdum non minus prodeſt, quam diſerte dicere. [10] Studioſus audiendi, ex hoc enim
3 facillime diſci arbitrabatur. Itaque cum in [11] circulum veniſſet, in quo aut de republica diſputaretur: aut de philoſophia ſermo haberetur, nunquam inde prius diſceſſit, quam [12] ad finem ſermo
4 eſſet adductus. [13] Paupertatem adeo facile perpeſſus eſt, ut de republica [14] nihil praeter gloriam ceperit, amicorum [15] in ſe tuendo caruit faculta-

---

reſpectu laboris perferendi. 9 *commiſſa celans*) utpote cui Pythagorica Philoſophia ſilentium ac fidem religioſiſſime praeceperat. Sic Horat. Sat. 1, 4, 84. *commiſſa tacere.* Et epiſt. 1, 18, 38. *Commiſſumque teges.* conf. Curt. 4, 6, 6. 10 *Studioſus audiendi*) φιλήκοος C. Plato 7. de rep. monet, ut volentes bonis artibus proficere ſint φιλομαθεῖς, φιλήκοοι καὶ ζητητικοί. 11 *circulum*) *circulus* eſt *coctus coëuntium & confabulantium*, qui collatis capitibus videntur quaſi *orbem* facere. Gellius 15, 9. *hos ego verſus in circulo forte iuvenum eruditorum dixi.* Hinc *circulatores*, qui circulos huiusmodi faciunt, verbum Senecae ep. 29. C. 12 *ad finem adductus*) i. e. finitus, abſolutus. 13 *paupertatem*) duce & magiſtra Pythagorae philoſophia, quae abſtinentiam praecipiebat. *Diodor. Excerpt. Valeſ. p.* 246. *Plutarchus Pelopida f.* 279. Ceterum de paupertate Epaminondae, quae tanta fuit, ut veſtem etiam mutare non potuerit, Aelianus V. H. legatur, 2, 43; & 5, 5. C. Frontinus 4, 3, 6. refert, eum in ſupellectile nihil habuiſſe praeter ahenum & veru unicum. 14 *nihil*) neque pecuniam, neque agros &c. 15 *in ſe tuendo*) ſuſtentando, *ihm fortzuhelfen*. Sic Varro de R. R. 31.

tibus,

tibus, fide [16] ad alios ſublevandos ſaepe ſic uſus eſt,
ut poſſit iudicari, omnia ei [17] cum amicis fuiſſe
communia. Nam cum aut [18] civium ſuorum ali- 5
quis ab hoſtibus eſſet captus, aut virgo amici no-
bilis propter paupertatem [19] *collocari* non poſſet,
[20] amicorum conſilium habebat, & quantum quis-
que daret, [21] *pro* cuiusque facultatibus [22] impera-
bat, eamque [23] ſummam cum *faceret*, priusquam 6
acciperet pecuniam, adducebat eum, [24] qui quae-
rebat, ad eos, qui [25] *conferebant*: eique ut ipſi
numerarent, [26] faciebat; ut ille, ad quem ea res
perveniebat, ſciret, [27] quantum cuique deberet.

[1] Tentata autem eius eſt [2] abſtinentia a Dio- IV.

Ovid. Pont. 4, 5. *tueri vitam.* 16 *ad alios ſublevandos*) conſilio, opera, commentatione apud ditiores, *andern unter die arme zu greifen.* 17 *cum amicis*) nam quotidie e foro ante non diſceſſit, quam novum amicum ad veteres adieciſſet. v. Aelian. 14, 33. 18 *civium ſuorum*) ſc. Thebanorum, *ſeiner lands-leute.* 19 *collocari*) ſc. in matrimonium, *ausgeſtattet werden.* 20 *amicorum conſilium habebat*) amicos congregabat, & quid opus factu eſſet, conſulebat, perſuadebat. Sen. de Clem. 1, 9. *conſilium amicorum advocari iuſſit.* Adde Curt. 4, 11, 1. & 13, 3. C. conſ. 20, 4, 2. 21 *pro cuiusque facultatibus*) ſecundum opes & bona. Sic Att. 6, 5. 22 *imperabat*) indicabat, poſtulabat, non rigoroſe ſed amice. 23 *ſummam cum faceret*) cum pecuniam colligendam computaret. 24 *qui quaerebat*) *qui pecuniam ab ipſis petebat.* 25 *conferebant*) contribuebant aliquid in uſum egentis. 26 *faciebat*) efficiebat, procurabat. 27 *quantum deberet*) pro quanto merito obligatus ſit.

Cap. IV. 1 *Tentata*) *probata* eſt, an vera eſſet, an vero ſaltem ſimulata, *ſie iſt auf die probe geſtellt worden.* 2 *abſtinentia*) continentia animi

medonte

medonte [3] Cyziceno. namque is rogatu Artaxerxis Epaminondam pecunia [4] corrumpendum susceperat. hic [5] magno cum pondere auri Thebas venit, & Micythum adolescentulum quinque talentis [6] ad suam perduxit voluntatem: [7] quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit, & caussam adven-
2 tus Diomedontis ostendit. At ille [8] Diomedonte coram, *nihil*, inquit, *opus pecunia; nam si ea rex vult, quae Thebanis sunt utilia,* [9] *gratis facere sum paratus: sin autem* [10] *contraria,* [11] *non habet auri atque argenti satis. namque* [12] *orbis terrarum di-*
3 *vitias accipere nolo,* [13] *prae patriae caritate. Te,*

---

ac manuum a pecunia, a muneribus. 3 *Cyzizeno*) ex Cyzico, Bithyniae urbe. 4 *corrumpendum susceperat*) conf. Aelian. 5, 5. Tentatus quoque a Iasone Thessalorum tyranno. v. Idem 11, 9; ubi similia de Pelopida, Phocione & Ephialte. 5 *magno cum pondere auri*) Plutarchus Apophtheg. f. 193. τρισμυρίας Δαρεικὰς, *tricies millia Daricorum nummum* Artaxerxem misisse refert. C. 6 *ad suam perduxit voluntatem*) permovit, ut is caussam ageret suam apud Epaminondam. 7 *quem tum plurimum diligebat*) non honeste & caste. Athenaeus 13. p. 607. & alium puerum catamitum Epaminondae (ἐρώμενον) *Asopichum* nominat. C. 8 *Diomedonte coram*) *coram Diomedonte*, per anastrophen, der persœnlich zugegen war. 9 *gratis*) absque dono vel praemio, umsonst. 10 *contraria*) i. e. si noxia Thebanis scil. *vult*, cupit, desiderat. 11 *non habet auri atque argenti satis*) nullae eius divitiae sufficiunt. 12 *orbis terrarum divitias &c.*) i. e. quantumcunque pretium excogitari potest non sumam, non satis est. 13 *prae patriae caritate*) *Pro* Puteani & Schotti est: vulgo *pro*

qui

qui [14] *me incognitum tentasti, tuique similem existimasti, non miror: tibique ignosco. sed egredere propere, ne alios corrumpas, cum me* [15] *non potueris. tu, Melcythe, argentum huic redde: nisi id confestim facis, ego te tradam magistratui.* Hunc 4
Diomedon cum rogaret, *ut tuto* [16] *exire,* [17] *suaque, quae attulisset, liceret efferre: istud,* inquit, *faciam: neque tua caussa, sed mea: ne, si tibi sit pecunia ademta, aliquis dicat:* [18] *ad me ereptum pervenisse, quod* [19] *delatum accipere noluissem.* a quo [20] cum quaesisset, quo se duci vellet & ille 5
Athenas, dixisset: [21] praesidium dedit, ut eo tuto pervenerit. neque vero [22] id satis habuit, sed etiam inviolatus [23] in navem ascenderet, [24] per Chabriam Atheniensem, de quo supra mentionem fecimus, effecit. Abstinentiae erit hoc 6
[25] satis testimonium. Plurima quidem proferre possemus, sed modus adhibendus est: quo-

---

patria, neque hoc malum: illud vero elegantius. C. 14 *me incognitum*) cum meus animus a pecuniae cupiditate alienus perspectus tibi nondum fuerit. 15 *non potueris*) sc. corrumpere, i. e. muneribus excoecare. 16 *exire*) remigrare discedere. 17 *suaque*) suas res, opes. 18 *ad me pervenisse*) in meas manus traditum esse argentum, tibi ablatum. 19 *delatum*) oblatum, dono datum. Sic de vestibus Tac. A. 13, 13, 6. 20 *cum quaesisset*) sc. Epaminondas a Diomedonte. 21 *praesidium*) custodes praesidiarios. 22 *id satis habuit*) eo fuit contentus, conf. 15, 8, 4. 23 *in navem adsc.*) sc. Athenis, cum terrestri itinere eo esset perlatus. 24 *per Chabriam*) qui classi praeerat; de quo supra No. 12. 25 *satis testimonium*) Non semper copiae adverbia cum

niam

niam uno hoc volumine [26] *vitas excellentium virorum* [27] concludere constituimus: [28] quorum separatim multis millibus [29] versuum complures scriptores ante nos explicarunt.

V. 1 Fuit & disertus, ut [1] *nemo Thebanus* ei par esset eloquentia: neque minus [2] concinnus in brevitate respondendi: quam [3] in *perpetua oratione* or-
2 natus. Habuit [4] obtrectatorem [5] Meneclidem quemdam, [6] indidem Thebis, adversarium in ad-

---

secundo casu iunguntur. Tullius Attico 12, 50. *si satis consilium haberem*, Lucret. 1. v. 241. *Tactus enim leti satis esset caussa profecto.* Caius Lege 19. de operis libert. *satis tempus ad quaestum faciendum habeat.* C. conf. Plaut. Trin. 2, 1, 27. 26 *vitas excellentium vir.*) non *vitas* sed *vitam* in singulari legi, ut supra Praef. n. 8. ex aliquo codice probant Critici. 27 *concludere*) comprehendere, complecti. 28 *quorum*) sc. vitas. 29 *versuum*) Ita veteres ex versuum στίχω, vulgo linearum, numero magnitudinem libri significabant notabantque. Exempla collegit Lambinus h. l. C. conf. Isidor. 1, 6, 14.

Cap. V. 1 *nemo Thebanus*) alii: *nemo ex Thebanis.* 2 *Concinnus in brev. respondendi*) i. e. venustus, lepidus in brevibus responsis, in colloquiis. 3 *in perpetua oratione*) *in longa vel continua orationis serie.* 4 *obtrectatorem*) *inimicum*, *aemulum*, qui omnia eius in peiorem partem interpretabatur. 5 *Meneclidem*) Hic fuit rhetor Thebanus, ut Plutarchus notat Pelopida f. 290. δεινότατος μὲν ὢν λέγειν, ἀκόλαστος δὲ καὶ κακοήθης τὸν τρόπον. C. 6 *indidem Thebis*) Indidem est *ex eodem loco.* Cic. pro Rosc. Am. c. 27. *quos homines? indidemne Ameria, an hosce ex urbe sicarios?* Liv. 27, 12. *additi erant Bruttiorum indidem perfugae.* C. Adde Plaut. Mil. gl. 2, 2, 79; & Pseud. 2, 4, 50.

mini-

ministranda republica satis exercitatum in dicendo, [7] *ut* Thebanum *scilicet*. namque illi genti [8] plus inest virium, quam ingenii. Is, quod [9] in 3
re militari florere Epaminondam videbat, hortari solebat Thebanos, *ut pacem bello anteferrent*, [10] *ne illius imperatoris opera desideraretur*. Huic ille, *fallis*, inquit, *verbo cives tuos, quod hos a bello* [11] *avocas*. [12] *otii enim nomine servitutem concilias. Nam* [13] *paritur pax bello. Itaque qui* [14] *ea diutina* 4

---

7 *ut Thebanum scilicet*) Hoc opponitur ingeniis Atheniensium, quorum omnino volubilior & ornatior eloquentia erat. Cic. de Clar. Orat. c. 13. *Studium non erat commune Graeciae, sed proprium Athenarum. Quis enim aut Argivum oratorem, aut Corinthium, aut Thebanum scit fuisse temporibus illis? nisi quid de Epaminonda, docto homine, suspicari libet. Lacedaemonium vero usque ad hoc tempus audivi fuisse neminem.* C. 8 *plus inest virium quam ing.*) quod crasso coelo Boeotiae tributum esse legimus. Cic. de Fato c. 4. *Athenis tenue coelum, ex quo acutiores etiam putantur Attici? crassum Thebis: itaque pingues Thebani & valentes.* Horat. 2. Epist. 1. v. 244. *Boeotum in crasso iuraret aëre natum.* Corporis potius, quam ingenii vires Thebani laborando exercebant. *v. Alcibiade* c. 11. *n.* 2. C. 9 *in re mil. florere*) ob belli laudem magni aestimari a Thebanis. 10 *ne imp. opera desid.*) i. e. ut facilius Epaminonda imperatore carere queant. 11 *avocas*) dehortaris, abstrahis. 12 *otii nomine*) specioso sub praetextu pacis & tranquillitatis. 13 *paritur pax bello*) Cic. Offic. 1, 23. *Bellum ita suscipiatur, ut nihil aliud nisi pax quaesita videatur.* C. 14 *ea diutina frui*) pacem constantem eiusque longinquos fructus habere.

volunt

volunt frui, bello exercitati esse debent. Quare si 15 *principes Graeciae esse vultis,* 16 *castris est vobis*
5 *utendum, non palaestra.* Idem ille Meneclides cum huic obiiceret, *quod* 17 *liberos non haberet,* 18 *neque uxorem duxisset;* 19 *maximeque insolentiam; quod sibi* 20 *Agamemnonis belli gloriam videretur consecutus:* ait ille, *desine,* inquit, *Meneclide,* de *uxore mihi* 21 *exprobrare, nam* 22 *nullius*
6 *in ista re minus uti consilio volo.* Habebat enim Meneclides suspicionem adulterii. *Quod autem me* 23 *Agamemnonem aemulari putas; falleris.*

---

15 *principes Graeciae*) Si primatum inter reliquas Graeciae respublicas vultis acquirere. 16 *castris utendum, non palaestra*) belli laboribus, non palaestricis ludis assuescendum est. In ludicris otiosorum rebus palaestra ponebatur, Vide c. 2. n. 4. C. Huc pertinet illud Taciti A. 15, 1, 5. *Non ignavia magna imperia continentur; Virorum armorumque faciendum certamen.* 17 *liberos non haberet*) Plutarch. in Parallelis refert, quod filium Stesimbrotum interfici iusserit, quod se absente suoque iniussu pugnasset cum Lacedaemoniis. 18 *neque uxorem duxisset*) idem repetitur infra c. 10. n. 1. Sed Polyaenus 2, 3. refert, Epaminondae uxorem fuisse, quam amasset Phoebiades. Et de filio iam dictum est. Ergo forte obiectum est, quod, priore mortua, non duxerit uxorem aliam. 19 *maximeque insolentiam*) subaudi ἀπὸ κοινοῦ, *obiiceret.* C. 20 *Agamemnonis belli gloriam*) En duo gignendi casus, separati, non ordine iuncti, ab una voce ex aequo pendentes! Caesar eodem modo Bell. Civ. 1, 7. *omnium temporum iniurias inimicorum in se commemorat.* C. 21 *exprobrare*) scilicet quod duxerim, vel quod cum tua rem habuerim. 22 *nullius minus*) aliqui subiiciunt: *quam tuo.* Sensus est: *Tenimine omnium consulam hoc in negotio.* 23 *Agamemnonem*) *nam-*

namque ille cum universa Graecia vix decem annis [24] *unam cepit urbem: ego contra ex una* [25] *urbe nostra dieque uno* [26] *totam Graeciam, Lacedaemoniis fugatis, liberavi.*

Idem cum [1] in conventum venisset [2] Arcadum, petens, *ut societatem cum Thebanis & Argivis facerent*: contraque [3] Callistratus Atheniensium legatus, qui [4] eloquentia omnes eo praestabat tempore, postularet, *ut potius amicitiam* VI.

---

quem Mycenarum regem Graecia Helenae raptum ultura, mille naves dedit; & hinc decennalis Troiae obsidio. 24 *unam urbem*) Troiam, quam copiae universae Graeciae duce Agamemnone expugnatum profectae fuerant. C. 25 *urbe nostra*) Thebis Boeotiae, cuius urbis in Leuctrica victoria (quam *dies unus* significat) praecipuae partes erant prae ceteris Boeotis, ut auxiliis Atheniensium & Thessalorum. *Diodor.* 15, 32, 54. C. 26 *totam Graeciam liberavi*) cuius, nec non maris, domini facti fuerant Lacedaemonii proelio ad Aegos flumen subiectis civitatibus ὑπεροπτικῶς καὶ βιαίως, *superbe* imperantes. *Diodor.* 15, 28. Proelio autem Leuctrico concussa est potentia Lacedaemoniorum, ut restaurare nunquam potuerint. C.

Cap. VI. 1 *in conventum*) εἰς τὰς μυρίας. Sic enim vocabant illos conventus, uti ex Harpocratione Lambinus probavit. C. 2 *Arcadum*) incolarum Arcadiae, regionis montosae in Peloponneso. Hos Arcades Graeci diffidentes tunc simul implorabant, ut se associarent. 3 *Callistratus Atheniensium legatus*) Hunc oratorem laudat Xenophon lib. 6. Graecorum, eiusque orationem quandam recitat. Rem, quam noster, scripsit etiam Plutarchus Apophthegm. p. 193. C. 4 *eloquentia omnes praestabat*) i. e. erat eloquentissimus.

seque-

2 *sequerentur Atticorum*; & in oratione sua [5] multa invectus esset in Thebanos & [6] Argivos, in eisque hoc posuisset; *animadvertere debere Arcades, quales* [7] *utraque civitas cives procreasset, ex quibus de ceteris possent iudicare. Argivos enim fuisse* [8] *Orestem & Alcmaeonem, matricidas: Thebis* [9] *Oedipum natum, qui, cum patrem suum*
3 *interfecisset, ex matre liberos procreasset.* [10] Hic in respondendo Epaminondas cum de ceteris [11] perorasset, postquam ad illa [12] duo opprobria

---

5 *multa invectus esset in Thebanos*) maledictis quamplurimis insultasset Thebanis; multis opprobriis usus esset. *Multa* Graecorum more adverbialiter dicitur conf. 20, 5, 3. 6 *Argivos*) incolas Argis. *Argis* urbs celebris in parte orientalis Peloponnesi. vid. Tab. II. 7 *utraque civitas*) Thebanorum & Argivorum. 8 *Orestem & Alcmaeonem*) Orestes Agamemnonis, & Clytemnestrae filius, qui patris caedem ulturus, matrem interfecit, & ob id furiis agitatus fuit: Alcmaeon, Amphiarai filius, Eriphylen matrem occidit: quae patrem prodiderat, ut ad bellum raperetur, quod is sibi fatale fore praesenserat. Consule de utroque Ciceronem *pro Roscio Am. c.* 24; de Oreste *Euripidis tragoediam*: de Alcmaeone *Hyginum fab.* 73. C. 9 *Oedipum natum*) Laii, Thebanorum regis, & Iocastae filius, expositus, servatus, a Corinthiorum regina educatus, patrem, quem ignorabat, tumultu Phocensium interfecit: & matrem aeque ignorans uxorem duxit. v. *Sophocles in Trag.* C. 10 *Hic in respondendo Epaminondas*) Plutarchus Apophthegm. f. 193. ὁ Επαμινωνδας, ὁ μολογῶμεν, ἔφη, καὶ παρ' ἡμῖν πατροκτόνον γενέσθαι, καὶ παρ' Αργείοις μητροκτόνον, ἀλλὰ τὸς ταῦτα δράσαντας ἡμεῖς μὲν ἐξεβάλομεν. Αθηναῖοι δὲ ὑπεδέξαντο Ecce argutam retorsionem! C. 11 *perorasset*) obiectiones diluisset, refutasset. 12 *duo opprobria*) perve-

venit; *admirari se* dixit *stultitiam* [13] *rhetoris*
ici, qui non animadverterit, [14] *innocentes illos*
tos; domi [15] *scelere admisso, cum patria essent*
pulsi, [16] *receptos esse ab Atheniensibus.* Sed 4
ax me eius eloquentia [17] eluxit Spartae, [18] legati
te pugnam Leuctricam, quo cum omnium so-
rum convenissent legati, coram frequentissi-
[19] legationum conventu, sic Lacedaemonio-
n tyrannidem coarguit, ut non minus illa
tione [20] opes eorum concusserit, quam [21] Leu-
ica pugna. Tum enim perfecit, quod post
aruit, ut auxilio sociorum Lacedaemonii pri-
entur.

Fuisse patientem, suorumque [1] iniurias feren- VII.
civium, quod *se* [2] *patriae nasci nefas esse du-*

---

procreatis duobus locis scelestis illis civibus contu-
liose sibi oppositis. 13 *rhetoris*) per contemptum
vocat legatum & oratorem. 14 *innocentes illos na-*
i. e. quod Orestes, Alcmaeon & Oedipus, cum
cerentur, innocentes fuerint. 15 *scelere admisso*)
ricidii & incestus reos. 16 *receptos esse ab Athenien-*
s) adeoque ipsos fuisse fautores & susceptores sce-
orum, quos cives habere alii noluerint. conf. Vossii
stit. Orat. 5, 12, 5. 17 *eluxit*) apparuit, cognita est.
legati) i. e. cum legatus esset a Thebanis eo missus.
legationum conventu) consessu legatorum, pro qui-
legationes dixit & Iustin. 8, 4, 3; & 30, 3, 5. 20 *opes*
cusserit) vires, copias, potentiam destruxerit, debi-
arit. 21 *Leuctrica pugna*) quam accurate scripsit Dio-
rus Siculus 15, 55, 56. Leuctra vero vicus est Boeo-
e inter Plataeeas & Thespias. *Strab.* 9. *p.* 285. C.
Cap. VII. 1 *iniurias civium*) i. e. a civibus illa-
s. De simili patientia v. Liv. 27, 34; Tac. A. 1,
4; Val. Max. 3, 7, extr. 5; 3, 8, 2; 5, 3, 2. 2 *patriae*)
ceret,

ceret, haec ſunt teſtimonia. cum eum propter invidiam cives praeficere exercitui noluiſſent, duxque eſſet delectus belli imperitus, cuius [3] errore eo eſſet deducta militum multitudo, ut omnes [4] de ſalute pertimeſcerent, quod locorum anguſtiis [5] clauſi ab hoſtibus obſidebantur: deſiderari coepta eſt Epaminondae diligentia. erat enim
2 ibi [6] privatus [7] numero militis, a quo cum peterent opem, [8] nullam adhibuit memoriam [9] contumeliae, & exercitum obſidione liberatum
3 [10] domum reduxit incolumem. Neque vero haec ſemel fecit, ſed ſaepius: maxime autem fuit [11] illuſtre, cum in Poloponneſum exercitum duxiſſet adverſus Lacedaemonios, haberetque collega duos, [12] quorum alter erat Pelopidas, vir fortis ac ſtrenuus. hic cum [13] criminibus adverſariorum

---

i. e. civibus ſuis tanquam membris patriae. 3 *errore*) imperitia rei bellicae in eas anguſtias coniectum eſſet numeroſum illud agmen. 4 *de ſalute pertimeſcerent*) vitae necisque diſcrimen cernerent. 5 *clauſi*) oppreſſi. Sic ſupra 14, 8, 4. 6 *privatus*) ſine imperio, quod ei erat abrogatum & aliis commiſſum. 7 *numero militis*) hoc eſt, loco, dignitate. Cic. Divinat. in Verr. c. 19. *cum is tibi parentis numero fuiſſet*, quod de eodem paullo ante dixerat, *parentis loco eſſe*. C. 8 *nullam adhibuit memoriam*) non memor fuit, ſtatim oblitus eſt. 9 *contumeliae*) cujus genus aliquod Val. Max. 3, 7. extr. 5. narrat: *ei cives iratos ſternendarum in oppido viarum, contumeliae cauſſa, curam mandaſſe*. Addit idem, *erat illud miniſterium apud eos ſordidiſſimum*. C. 10 *domum*) Thebas. 11 *illuſtre*) ſc. factum. 12 *quorum alter*) unus ex his collegis, Epaminondae amiciſſimus. 13 *criminibus*) ſc. excogitatis, i. e. falſis criminationibus.

14 omnes

14 omnes in invidiam venissent, ob eamque rem imperium his esset [15] abrogatum, atque in eorum locum praetores successissent; Epaminondas 4
[16] populiscito non paruit, idemque ut facerent, persuasit collegis, & bellum, quod susceperat, gessit. namque animadvertebat, [17] ubi id fecisset, totum exercitum propter praetorum imprudentiam inscientiamque belli periturum. [18] Lex erat 5
Thebis, quae [19] *morte multabat, si quis imperium diutius retinuisset, quam lege* [20] *praefinitum foret.* hanc Epaminondas cum reipublicae conservandae caussa latam videret, [21] ad perniciem civitatis conferre noluit; & [22] quatuor mensibus diutius, [23] quam populus iusserat, gessit imperium.

---

14 *omnes*) tres illi duces. 15 *abrogatum*) Imo elapsum fuisse tempus imperii lege praefinitum, scribit Plutarchus in Pelopida. Sic *abrogare magistratum*, supra 7, 7, 3. 16 *populiscito non paruit*) Defendit in hac caussa Epaminondam Cicero de Invent. 1, 38. Verbum *populiscitum*, quod e MS. est, supra quoque Alcibiade c. 5. notavimus. C. al. *plebiscito*, uti supra 3, 1, 5. 17 *ubi fecisset*) i. e. *si* vel *cum fecisset; si paruisset.* Ita Ter. Eun. 4, 1, 14. *ubi primum poterit.* 18 *lex erat Thebis*) huius legis meminit Alex. ab Alex. 4, 6. 19 *morte multabat*) mortis poenam dictitabat. 20 *praefinitum*) destinatum, praescriptum, constitutum. 21 *ad perniciem civitatis conferre*) Cic. Invent. 1. 38. *Summam amentiam esse existimabat* Epaminondas, *quod scriptum esset reipub. salutis caussa, id non ex reip. salute interpretari.* C. Hinc apparet occurrere tempora & negotia, quae non sinant legibus latis parere. Alia exempla apud Liv. 10, 13; & 26, 8. 22 *quatuor mensibus diutius*) Plutarchus Apophtheg. f. 194. ἐπιβαλὼν τῇ βοιωταρχίᾳ παρὰ τὸν νόμον τέσσαρας μῆνας. C. 23 *quam pop. iuſ-*

VIII. [1] Postquam domum reditum est, collegae eius hoc crimine accusabantur. quibus ille permisit, ut omnem [2] caussam in se transferrent, [3] suaque opera factum contenderent, ut [4] legi non obedirent. qua defensione illis [5] periculo liberatis, nemo Epaminondam [6] responsurum putabat, 2 quod, quid diceret, non haberet. At ille in iudicium venit; nihil eorum negavit, quae adversarii [7] crimini dabant, omniaque, quae collegae dixerant, confessus est, neque recusavit, quo minus [8] legis poenam subiret; sed unum ab iis petivit, ut in [9] periculo suo conscriberent: EPA- 3 MINONDAS A THEBANIS MORTE MVLTATVS EST, QVOD EOS COEGIT APVD

---

ferat) An liceat contra quam mandatum est facere si spe res fore utilius, disputat Gellius 1, 13. conf. supra 14, 4, 3.

Cap. VIII. 1 *Postquam reditum est*) i. e. postquam redierunt. Locutio est impersonalis pro personali. 2 *caussam in se transferrent*) culpam retenti imperii sibi tribuerent. 3 *sua opera*) i. e. per Epaminondam. 4 *legi*) lex illa in c. 7. n. 5. extat. 5 *periculo*) a vitae discrimine, in quo ob legem violatam versabantur. 6 *responsurum*) caussam dicturum coram iudicibus. 7 *crimini dabant*) crimen esse, grave delictum esse arguebant. 8 *legis poenam subiret*) i. e. poenam lege constitutam pateretur. 9 *periculo*) hoc est *damnatione, capitis supplicio*. Et alibi periculum *statum reorum* significat. Cic. pro Arch. c. 2. *persona minime in iudiciis periculisque tractata*. Pro Cluent. c. 6. *hoc iudicium, hoc periculum, illa accusatio*. Quidam *cippo*, vel *titulo*, vel *sepulcro* vel aliter legunt, contra codicum consensum. Plutarchus quidem Apophth. f. 194. & Aelianus V. Hist. 13, 42 habent ἐπιγράψαι τῇ στήλῃ *inscribere columnae*: verum non idem significant, quod noster *periculo*: quamlibet

10 LE-

10 LEVCTRA SVPERARE LACEDAEMONIOS, QVOS 11 ANTE SE IMPERATORVM NEMO BOEOTIORVM 12 AVSVS FVIT ADSPICERE IN ACIE: QVODQVE VNO PROELIO NON SOLVM 13 THEBAS 14 AB INTERITV RETRAXIT, SED ETIAM 15 VNIVERSAM GRAECIAM IN LIBERTATEM VINDICAVIT, 16 EOQVE RES 17 VTRORVMQVE PERDVXIT, VT 18 THEBANI SPARTAM OPPVGNARENT, LA-

---

scribendi verbo conveniant. Noster actum damnationis & supplicii notat; isti una rem vel instrumentum exprimunt, cui damnationis caussa insculpatur, quod vel pila erat, ut in Alcibiade c. 4. n. 5. dictum; vel etiam columna. C. 10 *Leuctra*) vicum Boeotiae. v. supra c. 6. n. 4. 11 *ante se imperatorem*) priusquam ipse imperator constitutus est. 12 *ausus fuit adspicere*) *ne conspectum quidem hostium sustinere*, quin illico fugam capessiverint: tantum abest, ut ferre impetum illorum ac robur potuerint. Sic Caesar Gall. 1, 29. de Germanis: *saepenumero sese cum iis congressos, ne vultum quidem atque aciem oculorum ferre potuisse*. Et Florus 2, 18, 5. de Romanis, *ut ne oculos quidem aut vocem Numantini viri quisquam sustineret* C. 13 *Thebas*) caput Boeotiae vid. Tab. II. 14 *ab interitu retraxit*) interire passus non est, sed conservavit. 15 *universam Graeciam*) i. e. Graecos omnes Lacedaemoniorum principatum expertos. 16 *eoque*) i. e. in eum statum. 17 *utrorumque*) & Thebanorum & Spartanorum. 18 *Thebani Spartam oppugnarent*) post pugnam Leuctricam in Peloponnesum progressi, Laconiam, per quingentos annos ἀπόρθητον *populationis expertem*, vastarant, ipsam quoque Lacedaemonem oppugnantes. Non autem expugnarunt, sed relicta urbe Messeniam duxere copias. *Diodor.* 15, 65. C.

CEDAEMONII [19] SATIS HABERENT, [20] SI SALVI ESSE POSSENT. NEQVE PRIVS BELLARE DESTITIT, QVAM [21] MESSENA CONSTITVTA [22] VRBEM EORVM OBSIDIONE CLAVSIT. Haec cum dixisset, risus omnium cum [23] hilaritate coortus est: neque quisquam iudex ausus est ferre [24] suffragium. Sic [25] a iudicio capitis maxima discessit gloria.

IX. Hic [1] extremo tempore imperator apud [2] Man-

---

19 *satis haberent*) acquiescerent. v. supra c. 4, 5. 20 *si salvi esse possent*) si se suaque tuerentur. 21 *Messena*) Est haec urbs caput regionis in occidentali latere Peloponnesi, *commodissimo ad invadendam Spartam situ*, ideoque a Spartanis eversa. Hanc ἔκτισε, *instauravit* Epaminondas, revocatis undique Messeniis, additisque aliis colonis, ut munimentum esset, quo claudi & cohiberi possent Lacedaemonii, *Diodor.* 15, 66. 22 *urbem obsidione clausit*) Spartam e longinquo, instaurata & munita Messeniorum urbe, quasi obsidione cinxit. C. 23 *hilaritate*) laeta animorum commotione & voluptate. 24 *suffragium*) calculum, quo sententia vel absolutionis vel damnationis significabatur. Apud Romanos ita dicebatur vox sive votum iudicum in comitiis & iudiciis, quod in tabellis describebatur; inde est *suffragium ferre*, seine stimme von sich geben. Rosinus Ant. 8, 6. col. 12, 57. 25 *a iudicio capitis*) ubi capitis supplicium imminebat. Domum regressus blandiente cauda catelli dixit: *Hic mihi pro beneficio gratiam reponit; & Thebani, de quibus praeclare sum meritus, mihi capitis supplicium minabantur.* v. Aelian. V. H. 13, 42.

Cap. IX. 1 *extremo tempore*) scil. suae vitae. 2 *Mantineam*) Mantinea oppidum Arcadiae, apud quam Epaminondae ultimum proelium commissum fuit. *Diodor.* 15. c. 86, 87. C.

tineam,

tineam, quum [3] acie instructa audacius [4] instaret hostibus, cognitus a Lacedaemoniis, quod in unius [5] pernicie eius, patriae sitam putabant salutem, universi in unum [6] impetum fecerunt, neque prius [7] abscesserunt, quam magna caede facta, multisque occisis, fortissime ipsum Epaminondam pugnantem, [8] sparo [9] eminus percussum, concidere viderunt. Huius casu aliquantum [10] retardati sunt Boeotii: neque tamen prius pugna excesserunt, quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas cum animadverteret, 3
[11] mortiferum se vulnus accepisse, simulque si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat,

---

3 *acie instructa*) *in einer ordentlichen bataille.* 4 *instaret hostibus*) premeret & urgeret hostes cum manifesto corporis sui periculo, quod ipsi imperatori minus convenit. v. Curt. 9, 6, 8. 5 *pernicie eius*) morte & interitu Epaminondae. conf. 18, 11, 2. 6 *impetum fecerunt*) ducem unice petentes, quo occiso *militaris turba corpus est sine spiritu*, Curt. 10, 6, 8. Ideo idem Romani saepius factitarunt. v. Caes. B. G. 5, 58; Tac. A. 3, 73, 4; & 4, 25, 5. 7 *abscesserunt*) i. e. recesserunt vel discesserunt. 8 *sparo*) Sparus teli genus rude & impolitum, quod *agreste* Virgilius vocat Aen. 10. v. 683. Servius in h. l. *Sparus est rusticum telum, in modum pedis recurvum.* Sallustius Catil. c. 56. *uti quemque casus armaverat, sparos, aut lanceas, aut praeacutas sudes portabant* C. 9 *percussum*) a Gryllo Xenophontis filio Athenienſi. v. Pausan. Arcad. & Boeot. 10 *retardati sunt*) tardiores sunt facti in pugnando, neque tamen fusi ac fugati. conf. Tac. H. 4, 34, 9; & A. 6, 35, 5. Curt. 4, 15, 28. 11 *mortiferum*) mortem afferens, lethale. Sic Liv. 2, 47.

extraxisset, animam statim amissurum: [12] usque eo retinuit, [13] quoad renunciatum est, *vicisse*
4 *Boeotios.* Id postquam audivit; *satis*, inquit, *vixi: invictus enim morior.* Tum ferro extracto confestim [14] exanimatus est.

X. Hic [1] uxorem nunquam duxit. [2] in quo cum reprehenderetur a Pelopida, qui filium habebat [3] infamem: *maleque eum in eo patriae consulere*, diceret, *quod liberos non relinqueret: vide*, inquit, *ne tu peius consulas, qui* [4] *talem ex te natum relinquurus sis, neque vero* [5] *stirps mihi potest deesse.*

---

12 *usque eo retinuit*) Cic. de Finib. 2, 30. de Epaminonda, *cum vicisset Lacedaemonios apud Mantineam, simulque ipse gravi vulnere exanimari se videret: ut primum dispexit, quaesivit, salvusne esset clypeus: cum salvum esse flentes sui respondissent, rogavit, essentne fusi hostes: cumque id quoque, ut cupiebat, audivisset, evelli iussit eam, qua erat transfixus, hastam.* Eadem de clypeo, geminataque quaestione Diodorus 15, 87. de solo clypeo, idem Cicero fam. 5, 12. C. Adde Tusc. 2, 24; Iustin. 6, 8; & Val. Max. 2, 3. ext. 5. 13 *quoad*) i. e. donec, *bis dass.* Sic & alibi noster; ut 18, 2, 2. & 6, 2. 14 *exanimatus est*) animam emisit, mortuus est.

Cap. X. 1 *uxorem nunquam duxit*) dubium id esse, notavimus supra c. 5. 5. 2 *in quo*) i. e. qua in re, quam ob rem. Sic mox: *in eo* i. e. in ea re. 3 *infamem*) vel ob nativitatem ex illicito concubitu, vel ob pravitatem vitae. Augustus aliquanto patientius mortem quam dedecora suorum tulit. Suet. Aug. c. 65. 4 *talem ex te natum*) filium tam degenerem atque infamem. Ausonius Caes. n. 17. de Marco Antonino pravum filium Commodum relinquente: *Hoc solo patriae, quod genuit, nocuit.* 5 *stirps*) generis propago, nam-

namque ex me natam [6] *relinquo pugnam Leuctri-* 2
cam, [7] *quae non modo mihi* [8] *superstes, sed etiam*
immortalis sit necesse est. Quo tempore duce 3
Pelopida, [9] exsules Thebas occuparunt, & praesidium Lacedaemoniorum [10] ex arce expulerunt, Epaminondas, quam diu facta est caedes civium, [11] domi se retinuit: quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus [12] suorum sanguine cruentaret. namque omnem [13] civi- 4
lem victoriam funestam putabat. Idem, postquam [14] apud Cadmeam pugnari cum Lacedae-

---

liberi, posteri. 6 *relinquo pugnam Leuct.*) Videtur id saepius in ore habuisse. Diodorus enim c. l. refert, cum morituro apud Mantineam amicus cum lacrimis dixisset, *itane sine liberis decedis?* respondisse: *Non per Iovem: sed filias duas, victoriam ad Leuctra & Mantineam, post me relinquo. C.* 7 *quae sit*) i. e. quae ut sit, particula *ut*, eleganter omittitur. 8 *superstes*) Haec vox notat eum, qui reliquis mortuis adhuc *superest*. Inde parentes, qui varia votorum genera nuncupabant: ut Dei filios sibi *superstites* relinquerent, *superstitiosi* dicti sunt. Lactantius 4, 28, 4. 9 *exsules Thebas occuparunt*) Explicatur in Pelopida c. 2. & 3. C. 10 *ex arce*) sc. Cadmea, Thebarum arce. *Ibid.* c. 1. *C.* 11 *domi se retinuit*) ibidem Pelopida c. 4. *quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit. C.* Alibi dicitur *tenuit*. v. 10, 9, 1; 18, 5, 7. Noluit se Epaminondas immiscere bellis civilibus. 12 *suorum sanguine*) sc. civium, popularium. 13 *civilem victoriam funestam*) i. e. exitiosam, perniciosam, lugubrem. Cic. Epist. 4, 9. *Omnia sunt misera in bellis civilibus: sed miserius nihil, quam ipsa victoria. C.* conf. Val. Max. 2, 8, 7. 14 *apud Cadmeam pugnari*) Pelopidas cum exsulibus adversus tyrannos Thebanorum,

5 moniis coepit, [15] in primis ſtetit. Huius de virtutibus vitaque ſatis erit dictum: ſi hoc unum adiunxero, quod nemo [16] eat inficias: Thebas & [17] ante Epaminondam natum, & poſt eius interitum, perpetuo alieno paruiſſe imperio. contra ea quamdiu ille praefuerit reipublicae, [18] caput fuiſſe totius Graeciae. ex quo intelligi poteſt, unum hominem [19] pluris quam civitatem fuiſſe.

---

qui Spartanis ſtudebant, pugnavit, quieſcente Epaminonda: his interfectis praeſidium Lacedaemoniorum, arci Cadmeae impoſitum, expugnavit, adiutore in primis Epaminonda, quia iam res non contra cives, ſed contra Spartanos gerebatur. C. 15 *in primis ſtetit*) inter eos pugnavit, qui fuerunt in primis ordinibus. 16 *eat inficias*) Haec vox componi videtur ab *in*, quod eſt *non*, & *facio*. *Ire* ergo *inficias*, eſt eam viam eligere, quae ſtatuit hanc rem non factam eſſe h. e. uno verbo, *negare*, *inficiari*. Sed Feſtus ſcribit *infitiari* & *infiteri*, ut ſi: *non fateri*. 17 *ante Epaminondam natum, & poſt eius interitum*) Idem Iuſtinus affirmat 6, 8, 1. *Neque hunc ante ducem ullum memorabile bellum geſſere* (Thebani) *nec poſtea virtutibus, ſed cladibus inſignes fuere; ut manifeſtum ſit, patriae gloriam & natam & exſtinctam cum eo fuiſſe*. Eadem Diodorus 15, 79. & 88. Huius praeterea magnitudinem concelebrant, Cicero Tuſc. 1, 2. *Epaminondas*, inquit, *princeps, meo iudicio, Graeciae:* Aelianus H. Var. 7, 14. τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Ελλήνων πρῶτος ἐγένετο. Diodori Siculi fragmenta, quae Valeſius, a Peireſcio accepta, vulgavit, p. 246. de noſtro Epaminonda; ὃ μόνον Θηβαίων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν κατ' αὐτὸν ἐπρώπευεν. C. 18 *caput*) urbem primariam & imperantem. 19 *pluris fuiſſe*) plura valuiſſe, maiorem autoritatem habuiſſe. Phaedrus fab. 62, 1. *Plus eſt in uno ſaepe quam in turba boni.* conf. Iuſtin. 5, 4, 12.

XVI.